

Fecr Yayınları: 584

CAHİLİYE DÖNEMİNDE
SOSYAL HAYAT

M. Fatih DUMAN - Korkut DİNDİ

Editör
Mehmet AZİMLİ

© FCR Yayın Reklam Bilgisayar San. ve Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 13178)

Kapak
FCR (Coşkun IŞIKGÜL)

Mizanpaj
FCR (Dilek ÖZCAN)

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAÇITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Ekim 2022

ISBN: 978-625-8304-29-9

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.

Hacı Bayram Mh. Boyacılar Sk. No:14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0 312) 310 08 60
web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

M. Fatih DUMAN
Korkut DİNDİ

Cahiliye
Döneminde

Sosyal Hayat

Ankara 2022

M. FATİH DUMAN

2001 yılında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2006'da Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Gelibolulu Mustafa Âli'nin Zübde-tü't-Tevârih adlı eserinin Edisyon Kritiği (1-110 varaklar Arası)" adlı yüksek lisansını; 2015 yılında ise Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Kureyş Kabilesi (İslam Öncesi Etnik, Siyasi ve Ekonomik Yapı)" isimli doktorasını tamamladı. İslam öncesi Arap toplumu, İlk dönem İslam tarihi, Akdeniz'de Müslümanlar ve Tarih yazıcılığı gibi alanlarda çalışmalarını sürdürmektedir. Hâlen Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

KORKUT DİNDİ

Erzurum-Aşkale-Koşapınar Köyü'nde doğdu (1977). İlkokulu köyünde bitirdikten sonra Erzurum Müftülüğü Azizîye Kur'an Kursu'nda hafızlığını tamamladı. 1997 yılında Erzurum İmam Hatip Lisesi'nden; 2001 yılında da Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tefsir Anabilim Dalında "Kur'an-ı Kerim'e Göre Evrenin Sonluluğu" teziyle yüksek lisansını (2009); Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Anabilim Dalı'nda ise "Siyer-Kur'an İlişkisi (Mekke Dönemi)" adlı teziyle doktorasını tamamladı (2017). Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde İmam-Hatip (2003-2011); MEB'de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak çalıştı (2011-2012). 2012 yılında Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi İslam Tarihi Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak atandı. 2019'da Dr. Öğretim Üyesi kadrosuna atanan yazar, hâlen aynı fakülte-de görev yapmaktadır.

EDİTÖRDEN

Anadolu İlahiyat Akademisi, Kur'an'ın, indiği dönemdeki sürecini iyi anlamak ve buna bağlı olarak da hangi ayet pasajlarıyla indiğinin tespit edilmesini sağlayabilmek amacıyla bir grup bilim insanıyla yaklaşık üç yıldır çalışmaktadır.

Bu amaçla sayısı on beşe varan çalıştay, panel ve davetli konuşmacılarla bu konu olgunlaştırılmaya çalışıldı. Nihayet bu çalışmaların ardından kurulan ve tefsir, hadis, İslam tarihi ve Arapça uzmanlarından oluşan heyetle daha spesifik oturumlar da yapıldı.

Oldukça özveri ve uzun bir çalışma süresi gerektiren bu çalışma ve girişimin amacı, yukarıda bahsettiğimiz gibi, elimizde sahabe tarafından sureler hâlinde cemedilmiş Mushaf tertibi ve nüzul sırasına göre anlaşılma çabalarının sıkıntılarını konuşarak pasaj pasaj/necm necm Kur'an nasıl anlaşılabilir konusuna yoğunlaşmaktı. Yani sahabenin tertip ettiği Mushaf'taki iniş sırasına uymayan ayet bölümlerini ayrı ayrı çıkarıp kronolojiye uygun sıralarsak acaba Kur'an'ın anlaşılmasına bir nebze daha katkımız olabilir mi sorusu esas konumuzdu. Bunu yapmak da hedef olarak belirlendi.

Ancak heyet olarak hedeflemiş olduğumuz bu çalışmaya temel olmak üzere öncelikle Kur'an'ın nazil olduğu Arabistan toplumunun Son risalet durumunun masaya yatırılması, yani Kur'an'ın nazil olduğu zeminin öncelikle anlatılması gerekiyordu.

Bu sebeple heyetimiz içindeki İslam tarihi uzmanı arkadaşlarımız görevlendirildi. Ayrıca konuyla ilgili iki hocamız da bu işe dâhil edildi. Bu bağlamda Kur'an'ın nüzulü öncesi cahiliye dönemini altı kitapta anlatmak üzere bu seri hazırlanırken Adnan Demircan'ın desteği ve Ahmet Keleş'in katkılarını unutamayız.

“**Cahiliye Döneminde**” üst başlığı altında serinin eserleri ve müellifleri şunlardır:

1. *Arabistan*-Mahmut Kelpetin
2. *Gündelik Hayat*-M. Hanefi Palabıyık
3. *Kültür Hayatı*-M. Hanefi Palabıyık- M. Fatih Duman
4. *Sosyal Hayat*-M. Fatih Duman- Korkut Dindi
5. *Ekonomik Hayat*-Adem Apak
6. *Dinî Hayat*-Mehmet Azimli

Anadolu İlahiyat Akademisi tarafından yürütülen bu proje tamamlandığında yaklaşık 5-6 ciltlik kapsamlı bir eser ortaya çıkacaktır. Söz konusu eserin tamamlanması zaman alacağı için birinci cildi oluşturan Cahiliye Döneminin yukarıda isimlerini zikrettiğimiz altı küçük kitap olarak okuyucuya ulaştırılması uygun görülmüştür.

Projenin tanıtılmasına katkı sağlayacak olan elinizdeki eserlerin basımını üstlenen Fecr Yayınevi'ne müteşekkirimiz.

Hayırlara vesile olması adına....

Editör
Mehmet AZİMLİ

ÖN SÖZ

M. Fatih DUMAN ve Korkut DİNDİ tarafından hazırlanan bu eser, İslam öncesi Arapların, sosyal, hukuki ve askerî yapılarını, nakli ve tasvirî bir tarzda ortaya koymaya çalışmakta olup incelediği konular itibariyle Kur'an'ın indiği tarihsel ortamı, zemin ve zamanı, kıymetli okurla buluşturmayı amaçlamaktadır. Çünkü İslam öncesi dönemdeki bu sosyal, hukuki ve askerî yapıyı tanımadan, Kur'an'ın bu alanlarda kendine özgü vazettiği prensipleri ve getirdiği yenilikleri tespit etmek ve onu tam anlamıyla anlayıp anlamlandırmak mümkün değildir.

Cahiliye Arap toplumunda “Sosyal Yapı”, “Yargı ve Ceza”, “Savaş ve Barış” gibi ana başlıklar altında ele alınan mevzular, geçmişten günümüze zaman zaman müstakil eserlere konu edilse de bu çalışmada genel hatlarıyla ele alınmıştır. Zira belli bir hedef ve sayfa, kelime sayısı gözetilerek getirilen sınırlama, söz konusu konuların çok fazla ayrıntılara girmeden işlenmesini ve genel bilgi düzeyinde takdim edilmesini zorunlu kılmıştır. Ancak sınırlılıklarına rağmen gerek klasik eserlere

gerekse de tez, makale gibi modern çalışmalara sık sık atıflar yapılarak zengin bir kaynakçanın oluşması, okuyuculara ileri düzey araştırma fırsatı ve kaynaklara ulaşma kolaylığı sağlayacaktır.

Çalışma, başta -Kur'an'ın yakın muhatapları olan- cahiliye dönemi Hicaz Arapları olmak üzere genel anlamda Yarımada'daki tüm Arapları kapsamaktadır. Ne var ki İslam öncesi dönem hakkında yapılan bir araştırma, aynı zamanda risaletin hicret veya fetih öncesi Mekke dönemini de içermektedir. Çünkü Resûlullah ve Müslümanlar, Mekke'de her ne kadar kendi inanç ve yaşamlarından taviz vermemişlerse de cahiliye dönemi Arap toplumunun gelenek ve âdetlerinin hâkim olduğu o kültürel vasatta yaşamaya devam etmişlerdir. Dolayısıyla İslam öncesi döneme ait ele alınacak birçok husus, aynı zamanda hicrete, hatta Mekke'nin fethine kadarki Mekke tarihini de ilgilendirmektedir. Bu nedenle çalışmada, cahiliyenin devamı sayılabilecek bu dönemdeki anlayış ve uygulamalar da kimi zaman referans gösterilmiştir.

Çalışmada, isimler ile kavramların yazımında, tamamen *DİA*'nın yazım kural ve esaslarına uyulmaya çalışılmış, dipnotlarda kaydedilen eserlerin tümüne kaynakçada da yer verilmiştir.

Kitabın vücut bulmasında emekleri olan değerli çalışma arkadaşlarıma, projede yer alan hocalarıma ve yayınevi yetkililerine teşekkürlerimi sunuyorum.

Cahiliye ve nüzul dönemini aydınlatan elinizdeki çalışmanın, Kur'an'ın anlaşılmasına katkı sunması temennisiyle...

M. Hanefi PALABIYIK

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRDEN	5
ÖN SÖZ.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL HAYAT	11
A) Araplar	11
B) Kabile ve Asabiyet	16
C) Mevâli ve Köle.....	26
1. Mevâli	26
2. Köle.....	30
D) Yetimler	33
E) Evlat Edinme	36
F) Tıp ve Hastalıklar	38
1. Meşhur Tabipler	39
2. Hastalıklar ve Tedavi Yöntemleri	42
3. Bulaşıcı ve Salgın Hastalıklar	51
G) Doğal Felaketler.....	57
1. Yangın.....	59
2. Sel.....	60
3. Deprem ve Volkanlar.....	66

İKİNCİ BÖLÜM

YARGI ve CEZA	73
A) Hukuk	73
B) Tahkîm/Hakemlik ve Hakemler	77

C) Mahkeme Yerleri	85
D) Muhakeme Usulü	87
E) Hükümlerin Uygulanması	89
F) Suçlar	91
1. Hırsızlık	91
2. Cinayet	94
3. Yol Kesme	96
4. Zina	97
G) Cezalar	100
1. Dayak	101
2. Kabile Üyelikinden Çıkarma	101
3. Kisas	103
4. Diyet	110
5. Sürgün	118
6. Hapis	119

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAVAŞ ve BARIŞ	123
A) Savaş Sebepleri	127
1. Asabiyet	127
2. İntikam ve Kan Davaları	129
3. Su ve Otlak Arayışı	131
4. Ganimet	131
5. Diğer Sebepler	133
B) Savaş Öncesi Hazırlıklar	134
C) Savaş Araç-Gereçleri	137
D) Ordu	139
E) Savaş Biçim ve Stratejileri	143
F) Savaş Esirleri ve Ganimet	146
G) Barış	150

KAYNAKÇA: SOSYAL HAYAT

KAYNAKÇA: YARGI ve CEZA/SAVAŞ ve BARIŞ